

Verschillende woordenboeken

Renkema, Jan

Published in:
Onze Taal: Maandblad van het Genootschap Onze Taal

Publication date:
1983

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Renkema, J. (1983). Verschillende woordenboeken. *Onze Taal: Maandblad van het Genootschap Onze Taal*, 52(4), 37-38.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright, please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

VERSCHILLENDE WOORDENBOEKEN

Bij de taaladviesdienst van 'Onze Taal' komen vaak vragen binnen over woordenboeken: Welke van al die woordenboeken kan ik nu het beste gebruiken? Op school hebben we altijd met Koenen gewerkt, maar is de nieuwe Kramers nu niet veel geschikter? Hoe zit het eigenlijk met dat woordenboek uit België van Verschueren? Er bestaat toch ook een handwoordenboek van Van Dale? Kan ik dat niet beter aanschaffen? Waarom geen kleiner woordenboek van Spectrum of Prisma? Woordenboeken geven alle toch ongeveer dezelfde informatie? Al die verschillen, dat is maar muggezifterij! In een groter woordenboek staat natuurlijk meer dan in een kleiner, maar verder maakt het toch niets uit? Komen er binnenkort nog nieuwe woordenboeken uit?

In het Nederlandse taalgebied zijn tal van woordenboeken in omloop die nogal van elkaar verschillen. Sommige woordenboeken zijn heel normatief en geven strenge oordelen over taalgebruik, andere zijn nogal tolerant. Het ene woordenboek is meer geschikt voor gebruik op school, een ander bevat veel gegevens over onze taal in vroeger tijden. In weer een ander woordenboek staat precies hoe je woorden moet afbreken; en in nog een ander kun je heel gemakkelijk spreekwoorden opzoeken. De vraag naar het geschiktste woordenboek kan pas beantwoord worden als duidelijk is waarvoor het wordt gebruikt.

Het is zeker niet zo dat u voor al uw vragen beter uit bent met het dikste of het nieuwste of het duurste woordenboek. Het dikste woordenboek is niet per definitie het 'volledigste' woordenboek. Het kan veel oude woorden bevatten waar de hedendaagse taalgebruiker weinig aan heeft. Wanneer u vooral vragen hebt over nieuwe woorden, dan moet u wel bedenken dat het nieuwste woordenboek pas geschikter is dan andere wanneer er veel meer nieuwe woorden in staan. En bij het duurste woordenboek moet u ook eens berekenen hoeveel u het opzoeken van één woord kost. Wanneer u bij

voorbeeld f 210,- neertelt voor een woordenboek dat na zeven jaar verouderd is en u zoekt driemaal per jaar een woord op, dan kunt u zelf wel nagaan hoeveel u dat per woord kost. Uiteraard zegt deze financiële benadering niet alles. Ook meegerekend moet worden dat je anders afhankelijk bent van buurvrouw of bibliotheek. We zwijgen hier maar over de status van een fraaie tweedelige cassette in uw eikehouten boekenkast.

Wanneer u wilt nagaan welk woordenboek voor u het meest geschikt is, dan zult u op zijn minst drie dingen moeten doen:

- 1 bepalen waarvoor u het woordenboek gaat gebruiken;
- 2 nagaan of u kritiek op sommige woordenboeken terecht vindt;
- 3 een aantal woordenboeken op enkele woorden vergelijken om te ontdekken welke aanpak u het meeste aanspreekt.

In dit themanummer van 'Onze Taal' staan drie artikelen over woordenboeken. Het eerste behandelt de vraag: Waarvoor wordt een woordenboek gebruikt? Het tweede gaat over kritiek op woordenboeken. In het derde worden verschillen tussen woordenboeken gesignaleerd naar aanleiding van het woord 'hollanditis'. In deze

inleiding volgt nog een overzicht van wat er op de markt is.

Overzicht

Het grootste woordenboek is het WNT (*Woordenboek der Nederlandsche Taal*). Aan dit woordenboek is men al begonnen in het midden van de vorige eeuw. Belgische en Nederlandse deskundigen wilden een Nederlands Taalmuseum dat 'eene schatkamer van al de rijkdommen onzer moedersprake' zou zijn. Helaas is dit monumentale werk nog steeds niet af. Het eerste deel verscheen in 1882 en men hoopt het laatste deel (nr. XXX?) in 1996 te laten verschijnen. Dan zal er een monument zijn opgericht waarin de Nederlandse taal staat beschreven op basis van teksten van 1500 tot 1920. De beperking tot 1920 was noodzakelijk, omdat men anders nooit klaar zou komen. Bij het WNT ligt de nadruk dus op taalmuseum.

Toch is elk ander woordenboek in ons land voor een belangrijk deel een uittreksel van het WNT. Een voorbeeld. Nadat het WNT de woorden tussen 'trekken' en 'tuin' had gepubliceerd, werd in de nieuwe druk van Van Dale de omvang van het overeenkomstige gedeelte met 50 procent uitgebreid. In 1872 verscheen de eerste druk van *Van Dale, Groot Woordenboek der Nederlandse Taal*. Bij elke druk wer-

den er woorden toegevoegd. De tiende druk verscheen in 1976. Sinds 1915 is er trouwens ook een kleine Van Dale waarvan in 1982 de negende druk is verschenen.

Naast Van Dale is er nog een woordenboek dat als titel Groot Woordenboek draagt, namelijk de in 1981 verschenen *Kramers*. Deze Grote Kramers is een samenvoeging van twee al bestaande Kramers' woordenboeken en grote delen uit *Signalement van Nieuwe Woorden* van R. Reinsma (1975). De Grote Van Dale en de Grote Kramers zijn beide tweedelige woordenboeken. Toch is er wel verschil in omvang: de Grote Kramers heeft minder leetertekens (maar is gemakkelijker te raadplegen).

Koenen heeft evenals Van Dale een traditie die teruggaat tot in de negentiende eeuw. De eerste druk verscheen in 1897; in 1974 verscheen van dit veel gebruikte schoolwoordenboek de zeventiende druk.

Een populair woordenboek in België is Het Modern Woordenboek van *Verschuieren* (eerste druk 1930, achtste druk 1979). Ook dit woordenboek bestaat uit twee delen, maar een vergelijking qua omvang is hier niet betrouwbaar omdat *Verschuieren* ook veel trefwoorden bevat die in een encyclopedie thuishoren. *Verschuieren* is eigenlijk een encyclopedisch woordenboek. Hetzelfde geldt voor het andere – minder bekende – woorden-

boek van Belgische herkomst: *De Kleine Larousse*, maar bij Larousse komt daar nog bij dat de samenstellers ervan eigenlijk geen professionele lexicografen (woordenboekmakers) zijn. Vandaar dat we straks alleen op *Verschuieren* doorgaan.

Als laatste groot woordenboek kan genoemd worden *Oosthoeks Handwoordenboek* (eerste druk 1980). Deze *Oosthoek* – eigenlijk een uitgedunde Van Dale – is bedoeld als aanvulling op de gelijknamige encyclopedie (en niet los verkrijgbaar). Daarom laten we ook *Oosthoek* hier verder buiten beschouwing. Tot zover de grotere woordenboeken.

Naast deze zijn er nog een groot aantal kleinere woordenboeken in de handel. Aparte vermelding verdient hier het *Spectrum Woordenboek* (eerste druk 1973; vierde druk 1979) dat qua omvang bijna de helft van *Koenen* is. Van alle andere zogenaamde zakwoordenboeken, noemen we hier alleen het *Prisma Handwoordenboek* (eerste druk 1955; negentiende druk 1982) dat ook in een iets duurdere uitgave te verkrijgen is onder de titel *Prisma Woordenboek Nederlands*. Over alle andere woordenboeken vindt u informatie in 'Wegwijs in Woordenboeken' (zie de boekbespreking elders in dit nummer).

J. Renkema